

P r i k a z i i o s v r t i

A VISIBLE UNITY. CECIL ROBECK AND THE WORK OF ECUMENISM

Josiah Baker, *A Visible Unity. Cecil Robeck and the Work of Ecumenism*, Lexington Books/Fortress Academic, 2024, 265 pp.

Djelo autora Josiaha Bakera pod naslovom *A Visible Unity. Cecil Robeck and the Work of Ecumenism* podijeljeno je na sljedeći način: *Acknowledgments; Preface; Introduction; Chapter 1 - Robeck's Ecclesiology amid Ecumenical and Pentecostal Conversations; Chapter 2 - Reconciling Memories of American Pentecostal Race Relations; Chapter 3 - The Push to Expand the World Council of Churches; Chapter 4 - Bilateral Dialogues as a Communal Practice of Discernment; Chapter 5 - Patristic Roots and Charismatic Controversies of Spiritual Ecumenism; Chapter 6 - Testifying to Christ within Christian Forums; Conclusion; Bibliography; Index* te, konačno, *About the Author*.

Na samom početku autor, uz zavale pojedincima i ekumenskim institucijama, također čitatelje izvještava kratko o samom nastanku knjige. Naime, djelo je nastalo na temelju rasprava koje je autor vodio s različitim ekumenskim skupinama, kao na primjer, North American Academy of Ecumenists, Society for Pentecostal Studies i, konačno, American Academy of Religion. U tim raspravama iskristalizirale su se i pojasnile mnoge ideje koje je autor u svojim ranijim tekstovima zastupao te su sada inkorporirane u ovo djelo iz ekumenizma (p. ix).

U *Predgovoru* autor svoje izlaganje započinje kako je literatura iz sistematske teologije koja se odnosi na vjerovanja Crkava, nepoznata i samim vjernicima koji ta ista vjerovanja zastupaju. Prvi motiv pisanja ovoga djela jest iskazivanje počasti Cecilu Robecku, koji je bio svojevrсни vođa u ekumenskom pokretu te je svojim primjerom nadahnuo mnoge kršćane da postanu i ekumenski nastrojeni, a to vrijedi i za autora ovoga djela (p. xi). Drugi motiv jest informiranje čitatelja o suvremenim promjenama u ekumenskom pokretu. „Javno razumijevanje ekumenizma obično je samo produžetak osobnih iskustava. Ljudi često pretpostavljaju da oblici

crkvenih odnosa koji se nalaze u njihovim zajednicama, gradovima ili denominacijama odražavaju crkvene odnose općenito. Čak i učenjaci ekumene riskiraju da ostanu izolirani. (...) Cilj je knjige proširiti znanje čitatelja o povijesnom razvoju i globalnoj raznolikosti ekumenskog pokreta“ (p. XII). Treća motivacija pisanja djela jest odbijanje nekih tvrdnji iznesenih u ekumenskoj literaturi, te konačna i najviša motivacija ovoga djela jest povećati ljubav čitatelja prema Crkvi (p. xii).

U *Uvodu* u djelo, koji je više uvodna studija u tematiku knjige nego što je to klasični uvod, autor u nekoliko tematskih jedinica predstavlja suvremena ekumenska kretanja i promjene u ekumeni. „Ekumensko djelovanje mijenja se sa svakom generacijom i na svakom mjestu, a s tim promjenama dolaze i novi izazovi. Ipak, u svim tim varijacijama, ciljevi ekumenizma ostaju isti. Ekumenisti rade za postizanje vidljivog jedinstva Crkve“ (p. 1). Trajna potreba za promišljanjem o radu na ekumenizmu u svojoj biti potiče od ekumenske metodologije, a to su sredstva kojima ekumenisti traže način da zajedno prevladaju postojeće podjele. Ove ekumenske metode pomažu u potrazi za crkvenim jedinstvom (p. 2). Pod naslovom *Razmatranja u proučavanju ekumenske metodologije* autor izlaže o nekoliko važnijih tema: *Povijesne promjene u ekumenskom radu*, *Društveni uvjeti ekumenskog rada*, *Unutarnja koherentnost unutar ekumenskog rada* te, konačno, *Teološka konstrukcija iz ekumenskog rada*. Pod naslovom *Biografska i konfesionalna razgraničenja* autor ističe kako je njegov prvi pristup u ovoj knjizi biografske naravi. Umjesto da studira brojne osobe i ideje ekumenskog pokreta, autor se odlučio na jednu osobu koja je sudjelovala u brojnim ekumenskim inicijativama (p. 9). Uz to, autor u ovom djelu studira ekumensku metodologiju sa stajališta pentekostnih crkava (p. 11) „Pentekostna prisutnost u ekumenskom pokretu u prvom je planu problematika s kojim se ekumenisti svakodnevno bore“ (p. 12) te malo dalje isti autor piše: „Ekumenske aktivnosti pentekostnih crkava oblikuju djelovanje ekumenizma“ (p. 14). Na samom kraju uvoda autor ističe kao se ova knjiga razvija na dvije razine. Ona je analitička u čitanju Robeckove literature kao primarni izvorni materijal te autor analizira Robeckovu misao prema dva ključna pojma u istraživačkom pitanju ekleziologije i metodologije. Autor u biti koristi Robecku kao primarni izvorni materijal za raspravu koja nadilazi njega i njegovu pentekostnu tradiciju. Autor želi pokazati kako je ekumenska metodologija izvedena iz zajedničke ekleziologije Crkava te kako se Crkve međusobno razlikuju, tako je potreban i različit metodološki pristup, a o tome i Robeck također govori (p. 19).

Prvo poglavlje pod naslovom *Robeckova ekleziologija usred ekumenskih i pentekostnih razgovora* podijeljeno je na nekoliko podtema. Prva je podtema *Crkva kao božanska inicijativa*, a u njoj raspravlja o iznimno važnim ekumenskim i crkvenim označnicama, kao na primjer o apostolicitetu, karizmama i obnovi. Autor jasno kaže kako Robeck za Crkvu drži da je ona pokret Duha, te da je ona dio božanske ekonomije u povijesti spasenja (p. 28). Kada je, pak, riječ o apostolskom početku Crkve, apostolicitet je jedan od četiri oznake Crkve i nešto što Crkvu konstituira kao kršćansku eklezijalnu zajednicu (p. 29). Crkva posjeduje i karizme, a to su darovi Božje milosti dani zajednici posredovani preko službi i strukture (p. 32). „Karizme su navještaji ili očitovanja evanđelja unutar službe crkve i tako imaju ekleziološko značenje“ (p. 33). Na koncu, ekumenski pokret opisan je kod Robecka kao obnavljajući pokret, a princip obnove jest sinteza crkvenog apostoliciteta i karizmatičke naravi Crkve (p. 35). Druga podtema ovog poglavlja nosi naslov *Crkva kao povijesna zajednica*, a u njoj raspravlja o temama poput tradicije, historiciteta i restauracije. Kada je riječ o tradiciji, onda je jasno da je tradicija važna za život Crkve. Robeck tradiciju shvaća kao „alat“, ali ne na utilitaristički način, nego na način da je ona dana Crkvi na korist, a u svojem se promišljanju o tradiciji oslanja na Pavlov tekst iz 1 Kor 15, 3-11 (p. 37). Tradicija je dijakronijska te Crkvi služi kroz vrijeme te, konačno, Robeck o tradiciji govori kao o stabilizirajućem elementu Crkve (p. 38). Kada, je, pak, riječ o historicitetu, onda se ovdje radi o tome da je povijest Crkve živa preko zajedničke memorije. Kada je riječ o memoriji na događaje koji su Crkve podijelili, onda se prema istom teologu, zbog njih javljaju određene predrasude i strahovi. „(...) ekumenski rad zahtijeva povijesno istraživanje za prevladavanje podjela jer daje uvid u to kako je došlo do podjela (...) te na taj način povijesni narativi mogu služiti nastojanju za postizanje jedinstva“ (p. 40). Kada je govor o restauraciji, autor svoje izlaganje započinje spominjanjem ekumenske literature prema kojoj bi postizanje jedinstva u biti značilo povratak na prijašnja vremena u Crkvi, odnosno na prvo razdoblje kršćanstva. Robeck u svojim radovima kaže kako restauracija nije uvijek promatrana kao pozitivan pojam te je upravo zbog posebnog shvaćanja restauracije kod nekih kršćana prisutno odbacivanje ekumenizma, kao i drugih kršćana i njihovih Crkava. Konačno, u ovom kontekstu autor restauraciju promatra ne kao pogled unatrag, nego kao pogled prema naprijed, odnosno prema eshatologiji (pp. 41-43). Treća podtema ovog poglavlja nosi naslov *Crkva kao narod Božji*, a u njoj izlaže o sljedećim temama: koinonia, različitost i pomirenje. Pomirenje je

u svojoj biti, prema autoru, sinteza rasprava o koininiji i različitosti te se koininija i različitost ne smiju promatrati odvojeno nego su oni zajedno dio pomirenja Crkava (p. 48). Zadnja podtema nosi naslov *Ekleziološko djelovanje*, kojom autor vrlo kratko zaključuje ovo prvo poglavlje riječima da se prema Robecku ekumenska metodologija oslanja na zajedničku ekleziologiju ukoliko rezultira konvergencijom (pp. 49-50).

Drugo poglavlje, pod naslovom *Pomirenje memorije američkih pentekostnih rasnih odnosa*, podijeljeno je na nekoliko podtema. Prva je naslovljena *Narativna ekleziologija*. Za Robecku nema nikakve dvojbe da je historicitet Crkve dio ekleziologije. Uz to, potrebno se usredotočiti na pojašnjenje ciljeva ekumenskog pokreta, što nužno ne uključuje jedinstvo teologija, nego jedinstvo zajednica (p. 58). Druga podtema nosi naslov *Povijest rasnih podjela u američkom pentekostalizmu*. „Američka crkva svjedočila je podjelama oko doktrinarnih, političkih i socijalnih pitanja, a što je rezultiralo tisućama denominacija koje su se globalno proširile. Jedno od pitanja koje je dobilo najviše pozornosti američkih ekumenista jest: rasa“ (p. 60). Ekumenski rad koji se bavi problemom rase posvećuje pozornost na povijest s naglaskom na pravdu i doktrinu. Zadatak pomirenja međusobno otuđenih zajednica zahtijeva preispitivanje događaja koji su ih podijelili i konstruiranih narativa koji ih i dalje drže razdvojeno (pp. 60-61). Kako podijeljene zajednice konstruiraju svoje narative, izlaže autor u nastavku u podtemi naslovljenoj *Historiografija preporoda Azusa Street*. Međusobni ekumenski odnosi među pentekostalcima započinju s preporodom Azusa Street 1906. - 1909. godine. Za Robecku to je povijest američkog pentekostalizma. Azusa Street se može odnositi i na geografsko mjesto, i na fizičku građevinu, i na okupljenu zajednicu, i na povijesni događaj, i na etičku viziju i sl. Ono o čemu se ne raspravlja, jest važnost Azusa Street za ekumenizam u američkom pentekostalizmu (p. 62). U nastavku autor izlaže i o odavanju počasti ostavštini, kao i o prihvaćanju ostavštine s naglaskom da Robeck iznimno poštuje naraciju Azusa Street iz razloga što pomaže u pomirenju memorije. „Povijesni događaji i priče oblikuju identitet crkvenih zajednica, utječući na njihovo samorazumijevanje, vrijednosti, prakse i strukture. (...) Sjećanja, koja razdvajaju ili spajaju, važna su za ekumenske narative, jer oni oblikuju crkvene odnose. Jedinствена dimenzija Azusa Street primjer je kršćanske zajednice preko rasnih linija“ (p. 67). U nastavku ovog poglavlja autor izlaže o sljedećim podtemama: *Pentekostne/karizmatске Crkve Sjeverne Amerike* i *Narativna ekumenska metodologija*, gdje kaže kako je jedinstvo Crkve više od crkvene retoriki-

ke ili naracija. Da bi se Crkve uistinu pomirile, moraju promijeniti i svoje načine odnosa jednih prema drugima. Ekumenska metoda pomirenja sjećanja, ukoliko rezultira konvergencijom u ekleziologiji, mora dovesti do konačnog rezultata, a to je jedinstvena zajednica, što znači da načelo pomirenja nije puki dodatak ekleziologiji. Ekumenska metoda pomirenja sjećanja oslanja se na stupanj zajedničke narativne ekleziologije, a što znači da se Crkve moraju sjećati istih događaja da bi došlo do konvergencije. Ekumenisti koriste mit Azusa Streeta ne samo zato što govori o kršćanima koji zajedno žive jedinstvo, nego i zato što podijeljene zajednice dijele istu priču. Rečeno na drugačiji način, događaji koji nisu dio zajedničke povijesti ne mogu utjecati na njihove odnose (p. 77).

Treće poglavlje knjige nosi naslov *Poticanje proširenja Svjetskog vijeća crkava* te ovdje autor izlaže o sljedećim podtemama: Koncilijarna ekleziologija, Christian World Communions (Pentecostal World Fellowship, Conference of the Secretaries of Christian World Communions), Svjetsko vijeće crkava (Svrha vijeća, Komisija Vjera i ustrojstvo, Zajednička savjetodavna skupina između Svjetskog vijeća crkava i pentekostalaca), Koncilijarna ekumenska metodologija (katolicitet, koncilijarnost). Za autora i više je nego jasno da naponi za proširenje članstva crkvenih vijeća unaprijeduju logiku koncilijarnosti, a pritom se istodobno propituju i neka shvaćanja koncilijarnosti. Uz to, budući da nesavršeno zajedništvo već postoji između Crkva, koncilijarna metodologija traži proširenje članstva u Svjetskom vijeću crkava. Prema autoru trenutni trendovi u suprotnosti su s katolicitetom ekumenske ekleziologije te Baker zaključuje kako koncilijarna ekumenska metodologija ne može opstati održavanjem podijeljenog statusa quo (p. 108).

Četvrto poglavlje nosi naslov *Bilateralni dijalozi kao zajednička praksa razlučivanja* te ovdje autor izlaže sljedeće pod-teme: *Dijaloška ekleziologija*, *Katoličko-pentekostni dijalog* (Status i kompozicija, Zajednički temelj, Izgradnja odnosa, Oglašavanje), *Reformirano-pentekostalni dijalog*, *Luteransko-pentekostni dijalog*, *Dijaloška ekumenska metodologija* (Razlučivanje, Obnova). Nakon što je ukratko i shematski izložio o spomenutim bilateralnim ekumenskim dijalozima pentekostalaca s drugim kršćanima, autor prelazi na tematiziranje dijaloške ekumenske metodologije. „Bilateralni dijalog, kao ekumenska metoda, mora unaprijediti ekleziološku konvergenciju. Metoda rezultira konvergencijom upravo zato što se čin dijaloga oslanja na zajednička ekleziološka načela između dva partnera. Praksa razlučivanja između dviju zajednica omogućuje im da se zajedno obnove u svjetlu kako oboje vjeruju da trebaju živjeti vjerni

evanđelju. Spajanje razlučivanja i obnove uobičajeno je u raspravama o dijalogu. (...) Ekleziološki temelj bilateralnog dijaloga stoga se vidi u aspektima razlučivanja i obnove metode“ (pp. 133-134). Bilateralni dijalog je praksa razlučivanja. Razlučivanje je crkveni čin koji čuva kršćansku zajednicu, i to je razlog zašto reformirano-pentekostalni dijalog posvećuje toliku pozornost na tu temu. Robeck tvrdi da je sam dijalog oblik zajednice jer to je prostor gdje se sluša i govori, daje i prima, ali također isti autor smatra kako se zajednica gradi i kada razgovor nije ugodan te postavljanje teških pitanja pridonosi boljim odnosima i razumijevanju među Crkvama (p. 134). Zaključak je da bilateralni dijalog rezultira ekleziološkom konvergencijom kada Crkve promijene svoje međusobne odnose tako da traže obnovu zajedno (p. 139).

Peto poglavlje autor je naslovio *Patristički korijeni i karizmat-ski prijepori duhovnog ekumenizma*, a sastavljeno je od sljedećih podtema: *Duhovna ekleziologija, Patristička pneumatologija i ekleziologija* (Proroštvo, Jedinstvo Crkve), *Karizmat-ski ekumenizam* (Karizmat-sko jedinstvo i podjele, Karizmat-ski red), *Metodologija duhovnog ekumenizma* (Karizmat-ska ekleziologija, Crkveni red). Nakon što je izložio ukratko o osnovnim temama duhovnog ekumenizma, a na poseban način uloge Duha Svetoga, autor zaključuje s opisivanjem metodologije duhovnog ekumenizma, i to, kako smo vidjeli, uključujući kako karizmat-sku ekleziologiju, tako i crkveni red. Za Robecku nema nikakve sumnje da duhovni ekumenizam svjedoči o karizmat-skom ustrojstvu Crkve te je Crkva plod Duha. Pneumatološka ekleziologija vodi ekumeniste u traženju konvergencije jer je to izvor kojem svi mogu pristupiti jednako. Nadalje, kršćanska duhovnost poprima zajednički oblik u Crkvi. Prisutnost Boga u Crkvi konstituira njezinu crkvenost, a upravo Bog Crkvi daje njezin red i način kako doći do posvećenja članova Crkve (p. 168). Robeck je svjestan da bi se jezik crkvenog poretka mogao učiniti suprotstavljenim pristupom od pristupa duhovnog ekumenizma. Međutim, Robeckova ocjena patrističke i karizmat-ske duhovnosti pokazuje oslanjanje na crkvene službe u kontekstu ispravne uporabe darova (karizmi). Uz to, pentekostalne kritike zanemarivanja pojedinih karizmi od strane drugih Crkava u biti su argument kako treba poredati duhovne darove u životu Crkve. Duhovni ekumenizam postavlja i pitanje s obzirom na to tko može izvršavati koje darove i kada (p. 169). Karizmat-ska teologija na poseban način otkriva crkvene implikacije za duhovni ekumenizam. Prisutnost karizmi u Crkvi jest inherentno uočljiv fenomen koji treba voditi Crkvu u njezinu posvećenju (p. 171).

Šesto poglavlje autor je naslovio *Svjedočenje Krista unutar kršćanskih foruma* i tu izlaže o sljedećim podtemama: *Pomirujuća ekleziologija*, *Globalni kršćanski forum* (Početak i metodološki principi, Razvoj metode foruma), *Recepcija metode kršćanskog foruma* (Regionalni kršćanski forumi, Kršćanski forumi Južne Kalifornije), *Pomirujuća ekumenska metodologija* (Zajedništvo, Priznavanje). Autor piše kako ekumenska metoda kršćanskih foruma nalazi svoj temelj u zajedničkom ekleziološkom shvaćanju da je Crkva, znak i instrument pomirenja, Božje djelo. Kada kršćani svjedoče jedni drugima o Božjem djelu, oni konvergiraju u svom prepoznavanju Kristove prisutnosti jedni u drugima. Crkva postoji kao narod pomiren u zajedništvu čiji životi svjedoče o Božjem djelu. Ipak, postojanje sukoba među Crkvama pokazuje potrebu za radom na promicanju međusobnog priznanja. Usprkos desetljećima dijaloga o kršćanskim misijama, prozelitizam je raširen u mnogima zemljama. Unatoč generacijama sabornih odnosa, Crkve se još uvijek međusobno ignoriraju prilikom donošenja odluka. Unatoč bezbrojnim ekumenskim skupštinama i konzultacijama, znanstvenici još uvijek govore kao da Crkva ima središta i margine. Kršćanski forumi pospješuju ekleziološku konvergenciju kada kršćani prepoznaju svoju vjeru u drugoga. Dijeljenje svjedočanstava dopušta vjernicima čuti - u vrlo različitim izrazima i pričama - potvrde o zajedničkom Božjem djelu. Priznanje su-vjernika jest priznanje Kristove prisutnosti koja uzrokuje da Crkva bude učinkovit znak i instrument zajedništva, a potom i priznanje drugih kršćana kao sudionika tog istog pomirbenog rada (p. 205).

U *Zaključku* autor sažima svoje rezultate i otvara nove horizonte naglašavajući sljedeće pod teme: *Implikacije za studij ekumenske metodologije*, *Implikacije za ekleziološku doktrinu*, *Budući upitij*). Na samom kraju svojeg vrijednog djela iz ekumenizma autor kaže kako je cilj ekumenista da ostanu bez posla, te metodološka istraživanja kakva je on u svojoj knjizi poduzeo jednoga dana, kada crkveno jedinstvo bude potpuno vidljivo, više neće biti potrebna. Do tada ekumenizam ima svoju ulogu, a to je da sudjeluje u procesu razlučivanja. Ova studija otkrila je pitanja koja će koristiti budućim promišljanjima o ekumenskoj metodologiji i ekleziologiji. Poznato je ograničenje sadašnjeg studija u sustavnoj teologiji na ekleziologiju. Iako je ekleziologija temeljna teološka briga ekumenizma, ipak to nije i jedina teološka briga. Doktrinarna pitanja kristologije, pneumatologije, antropologije i drugih polja podijelila su Crkve na načine koji nisu izravno povezani s ekleziologijom. Konvergencija koja se događa kroz ekumenski rad može utrti put konvergenciji i u tim

drugim poljima. Zajedničko djelovanje Crkava nikada nije zamjena za konsenzus kao kriterij crkvenog zajedništva. Ekumeni bi dobro došla daljnja istraživanja odnosa neeklezioloških tema u odnosu prema ekumenskim metodama (p. 221). Ekumenski pokret traži vidljivo jedinstvo Crkve te taj pokret raste i danas. Ekumenizam u svakoj generaciji i na svakom mjestu raspoznatljiv je poziv evanđelja i ono što Gospodin traži od svojih Crkava. Potraga za vjernošću evanđelju označava ekumenizam kao proces vođen Duhom. Kristova molitva Ocu za jedinstvo vjernika uslišana je na Pedeseticu. Izvor zajedništva Crkve u Bogu znači da to zajedništvo postoji prije bilo kakvih ekumenskih nastojanja, i kako ekumenisti poduzimaju taj rad, zajedno razaznaju djelo Božje u Crkvi. Na koncu, izvođenje ekumenske metodologije dio je potrage za ekleziološkom konvergencijom jer upravo iz te prakse može se jedinstvo učiniti vidljivim (pp. 222-223).

Djelo sjevernoameričkog autora Josiaha Bakera pod naslovom *A Visible Unity. Cecil Robeck and the Work of Ecumenism* značajno je ponajprije zato što izlaže misao Cecila Robecka, ali također i svoje osobne uvide i zapažanja u odnosu na ekumenski pokret u cjelini, a i na poseban način u odnosu na pentekostne Crkve i njihov međusobni dijalog. U djelu se, nadalje, na poseban način naglašava važnost ispravnog ekumenskog metodološkog pristupa, ali pri tom se ne zanemaruju i druge važne ekleziološke i ostale teme koje opterećuju još uvijek podijeljene kršćane. Izražavamo i svoju nadu da će ovo djelo u skoroj budućnosti biti prevedeno na hrvatski jezik, kako bi se i naši zainteresirani čitatelji mogli upoznati kako s ekumenskom mišlju Cecila Robecka, tako i s drugim uvidima i ekumenskim promišljanjima Josiaha Bakera.

Ivan Macut